

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի կէս տարվանը 6 ռուբլ. Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакция „Мшакъ“. Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak“. Տ է Լ է Ֆ օ ն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լիցուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ. Տ է Լ է Ֆ օ ն № 253.

Հ Ի Մ Ն Ա Գ Ի Բ Գ Ր Ի Գ Ո Ր Ա Ր Ծ Ր Ո Ւ Ն Ի

Թիֆլիսի Փոստադարձ Վարկի ընկերութիւնը յայտնում է ի գիտութիւն բոլորի, որ ընկերութեան գործերի կառավարիչ

ԱՐԳԱՐ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆԻ

Թաղման օրը, երեքշաբթի, ապրիլի 20-ին, բանկը փակ կը լինի մինչև ցերեկվայ ժամը 12-ը:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Որքան ապահովված են ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Դատաստանական դահլիճից. Կեանքի պարը. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Պատերազմի շուրջը. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱՍԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲՈՎԱՆՍԻՐԱԿԱՆ.—Դպրոցական անողջապահութեան առաջին միջազգային կօնգրէսը:

ՈՐՔԱՆ ԱՊԱՀՈՎՎԱԾ ԵՆ

Ներկայ ապրիլի 15-ին երեկոյեան Շամախում տեղի է ունեցել բաւական զգալի երկրաշարժ, որից չեն փաստվել շինութիւնները և տեղի չեն ունեցել մարդկային զոհեր:

Ինչպէս յայտնի է, այժմ Շամախում աները շինվել են նոր ձևով, ամուր հիմքերով և մեծ մասամբ փայտից, որպէս զի երկրաշարժների ժամանակ նրանք այնպիսի խորտակումներ և աւերումներ չը պատճառեն, ինչպիսիները արձանագրվել են հին աղետալի երկրաշարժների յիշատակարաններում: Անկասկած, չափազանց ուժեղ ցնցումները զգալի փոփոխութիւններ են փայտեայ տները ժամանակ, սակայն այդ փոփոխութիւնները անհամեմատ աւելի թոյլ և փոքր կը լինեն, քան եղել են նախկին ժամանակներում, երբ հողի և քարակոյտերի ծանրութեան տակ թաղվում էին հարիւրաւոր և հազարաւոր մարդիկ:

Շամախու տները շինվել են և շինվում են նոր յատկագծով և նոր ձևով. բայց դիւրական շրջանում զեռ քիչ փոփոխութիւն է եղել: Մի քանի տներ միայն գիւղերում շինվել են նոր ձևով, միւսները շարունակվում են նորոգվել և վերաշինվել հին սովորութեան համաձայն և կա-

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ԳՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՄԻՋԱԶԳՈՒԹԻՆ ԿՈՆԳՐԵՍՍԸ

(Նամակ Գործադիր)

Առաջին դասախօսութիւնը՝ «Ե՛կէ քաղաքի մինչև այժմ ակնբարոյի» դպրոցական անողջապահութեան համար եւ դեռ ի՛նչ պէտք է անել» վերնագրով, կարգում է պրօֆեսոր Լեւոն Բօնն (Բերսեւից): Պրօֆ. Բօնն մէկն է Գերմանիայում դպրոցական անողջապահութեան ամենատառաջին հետազոտող ինստիտուտներից, յայտնի դեռ անցելով դարի 60-ական թուականներից: Աշակերտների վերաբերմամբ արած ակնարկով անհամար յիշատակները կազմում են, ըստ Բօննի, արդի դպրոցական անողջապահութեան սկզբնաւորութիւնը: Զեյլհոլցի, Գրիֆի, Գոնետի և Արլիի հետազոտութիւնների հիման վրա միայն կարողացաւ ակնարկով քննել աշբի ստացած փոփոխութիւնը և կարճատեւութեան անուշը, որ դպրոցը իր հետ բերում է: Ակնարկով փոփոխութիւնը անարտաբերելի աշբի միջոցի (կարճատեւութիւն) ինքնուրու, անցաւ տեսողութեան սրտի վրա ընկնող հարցին: Այսօր արդէն ապացուցված իրողութիւն է, որ ազատ կեանքում սուր տեսողութիւնը աւելի մեծ է, քան դպրոցում: Բանիւննի աշակերտներ են դպրոցում կորցրել ի-

րող են առաջացնել աղետալի հետևանքներ, ինչպէս նախկին ժամանակներում:

Երկրաշարժին ենթարկվող տեղերը աղետի անմիջական ազդեցութեան տակ համաձայն են լինում հետևել մասնագետ մարդկանց ցուցումներին և ընդունել նրանց խրատներն ու խորհուրդները: Բայց հէնց որ աղետից լիտոյ անցնում են մի քանի շաբաթներ և ամիսներ, մարդիկ դարձեալ մոռացութեան են տալիս անցեալի սուրբ դասերը և նորից սկսում են ամեն ինչ ընդունել հնաւանդ եղանակով, մինչև որ մի նոր աղետ դարձեալ յիշեցնում է մարդկանց, որ նրանք պէտք է նախագողջական միջոցներ գործ դրած լինէին վտանգներից ազատ մնալու համար:

Երկրաշարժի նոր ցնցումը ցոյց է տալիս, որ շամախցիները շատ հեռու են այն ժամանակից, որ իրաւունք ունենան ինքնամոռացութեան և անդորրապիտութեան զգացումները մէջ ընկնելու և իրանց համարելի ապահովված երկրաշարժի սարսափներից: Եթէ քաղաքի ժողովրդի մի ստուարամասին աջակցել է նոր շինութիւնների շտրիկ թեթևացնել երկրաշարժի հարուածների վտանգաւոր ոյժը, անհրաժեշտ է, որ և քաղաքի շրջակայքի գիւղական ազգաբնակիչները միջոցներ ձեռք առած լինի նպատակայարմար շինութիւններով ապահովել իրան կորստաբեր պատահարներից:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԳԱՀՆՈՒՑ

Ներկայ ապրիլի 15-ին, Թիֆլիսի դատաստանական պալատում քննվեցին Վրաստանի

րանց սուր ու անողջ տեսողութիւնը:

Ինչպէս է առաջ գալիս այս փաստակար երևոյթը: Բացի մի քանի պալատով միջոցներից, որոնք որոշ չափով հարաւոր են դարձնում առաջ ընթանալ չարիքը միջոցակից, դեռ մասնագիտօրէն վճարված չեն ապացուցվել կարճատեւութեան իսկական պատճառները, մասնաւոր դպրոցական կեանքում: Քննութիւնների մեծ մասը միակն է հիպօթեզների վրա: Միայն ակնյայտի իրողութիւն է այն, որ աշբի ինձորի փոխակերպութիւնը՝ գիւղականից՝ ձուռնի—տախտի է տալիս կարճատեւութեան երևոյթին: Սակայն ինչպէս է այդ ձևափոխութիւնը տեղի ունենում և թրն է դրա հիմնական պատճառը, դեռ յայտնի չէ: Ներկայից, օրինակ, փորձել է ապացուցանել, որ կարճատեւութեան իսկական պատճառը պէտք է որոնել աշբի խոտոյի՝ առաւելագույն խոր ընկած խոտոյի մէջ: Ուրիմն նա պատճառը բնածին էր համարում: Սակայն այդ ապացույցը կորցրեց իր նշանակութիւնը, երբ ակնարկով մասնագետները ցոյց տուցին, որ շատ ու շատ կարճատեւ երեխաներ կան, որոնք ունեն աշբի նօրմալ խոտոյ: Յախճաթի փորձը, որ իր արդիւնքի կարճատեւութիւնը որոշ չափով կապ ունի այնպիսի նստարանի հետ, դարձեալ ապարդիւն անցաւ, որովհետև ամենալաւ դպրոցական նստարաններն անգամ ոչինչ չեն օգնում այդ տեսակէտից: Զօրմերը առաջարկեց վերացնել դատարանի գրատախտակի գործածութիւնը: Իսկ Վեբերը աշխատեց ընթանում: Փորքիկ Ունգարիան անգամ այդ

և իմերթի կօնսիստորիայի 4 գործերը լուսաւորութեան միջոցառումների ներկայացուցիչ կողմանան ուսումնարանական հոգաբարձուի դէմ սկսված: Գործերը վերաբերում էին հայոց եկեղեցու այն անշարժ կալուածներին, որոնք գտնվում են Բուսթախում, Բուսթախի նահանգի Սախերա աւանում և Արգվիլում: այդ կալուածներն առնելով են կողմանան ուսումնարանական վարչութեան իրաւասութեան տակ, հիմնվելով 1898 թի մարտի 26-ին եղած Բարձրագոյն հրամանի վրա, իր կալուածները, որոնք պատկանում էին նախկին հայոց եկեղեցական-ծխական դպրոցներին:

Կողմանան ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձուի իրագոր ժողովրդական դպրոցների տեսուչ Պերկոյիկովը բացատրեց, որ յիշված անշարժ կալուածը հոգեւոր վարչութիւնը նշանակել էր նախկին եկեղեցական-ծխական ուսումնարանների պահպանութեան համար, դրա համար էլ նրանք չեն կարող ճանաչել եկեղեցու սեփականութիւնը: Կօնսիստորիայի իրագոր երբեք հաւատարմատար Մէլքե-Աղամեանը ապացուցանում էր վիճելի անշարժ կալուածի հայոց եկեղեցու պատկանելի ըստ արտիքով, որ 1898 թի մարտի 26-ի Բարձրագոյն հրամանի իսկական իմաստով, դպրոցական վարչութեան իրաւասութեան տակ են առնվելու միայն այն կալուածները, որոնք կազմում էին դպրոցների սեփականութիւնը, ոչ թէ եկեղեցու սեփականութիւնները, թէ և դրանք նշանակված լինէին ուսումնարանների պահպանութեան համար: Այդ հիման վրա և մասնացոյց անելով 1903 թի յունիսի 12-ի օրէնքը, որով պահպանվում է հայոց եկեղեցու սեփականութեան իրաւունքն իրան պատկանած կալուածի վրա, Մէլքե-Աղամեանը ինքրեց դատաստանական պալատին ճանաչել վիճելի կալուածը եկեղեցու սեփականութիւնը: Պրօկուրօրի օգնականը համաձայնվեց, որ պէտք է բաւարարութիւն տալ պ. Մէլքե-Աղամեանի խնդրին:

Դատաստանական պալատը բոլոր չորս գործերի վերաբերութեամբ վճռեց: Վիճելի անշարժ կալուածը ճանաչել Հայոց եկեղեցու սեփականութիւնը:

«Կ Ե Ա Ն Ի Ր Գ Ա Ր Ը»

Այդ անունն ունի իշխան Բարեատիսկու պիեսը, որ ձեռագրւած սովոր 108 անգամ Պետերբուրգում, մի թիւ, որ մայրաքաղաքում զեռ վիճակված չէ եղել ոչ մի նոր

համար, որ իրաւ մինչև օրս ամենայնպէս փորձն է համարվում: Սակայն աշակերտի կարճատեւութեան ամենազօրեղ պատճառը, որի վրա պրօֆէսոր Բօննը առանձին ուշադրութիւն դարձրեց, համարվում է գրքերի վատ, մանր տիպը: Նա առաջարկում է արգելել բոլոր բեկկաւորութեան ձևերը: Այնուհետև Բօննը մի առանձին կողմ է ուղղում բժշկներին, որ նրանց վրա է ծանրանում դպրոցական սերնդի, ինչպէս և ամբողջ ազգաբնակչութեան անողջապահութեան դարկ տալու սրբազան պարտականութիւնը: Պետութիւնը, ինչպէս և դպրոցական վարչութիւնները պարտաւոր են բժշկական բոլոր խորհուրդները, որոնք իրաւ գիտութեան վերջին խօսքն են աւետում, ի կատար ածելու: Բոլոր աշակերտների աշբերը պէտք է առանձին-առանձին ընտելութեան ենթարկվեն, թէ ընդունելութեան ժամանակ և թէ ընդունելութիւնից յետոյ՝ տարին մի քանի նրանց աշբերի գոյնը կալու և ջոկելու կարողութիւնը, առանձին ուշադրութիւն դարձնելի պատճառով անհրաժեշտ է, որ բոլոր կարգի ներքը, և իրաւ ամեն մի մասնակիցի վերաբերումը: «Ամբողջ 40 տարի է, ասում է Բօննը, որ ես, որպէս մի թափառական քարոզիչ անասելի մէջ, յորդոր եմ կարդում, բայց ցաւ է ասել, առաջադիմութիւնը խիստ դանդաղ է ընթանում: Փորքիկ Ունգարիան անգամ այդ

ուսաց պիեսի: Թիֆլիսում նա սովորեց հինգ անգամ, գրաւելով իւրաքանչիւր անգամ հասարակութեան մեծ բազմութիւն:

Ինչու՞ն է այդ պիեսի գրաւելութիւնը, ինչ է նա ասում մարդու աչքին և մտքին:

Պիեսը բնական է և պարունակում է իր մէջ կենսական ժամանակակից գծեր:

Պիեսը սկսվում է պարերով: Գործողները պարում են, պատրաստվելով քարեգործական նպատակով մի պարերիկոյթ տալու: Պարում են «կէկօկ», գուրաւարտութիւններ են անում: Յետոյ դերասանուհի Եւալօրայիսա, որ կատարում է գլխաւոր հերոսուհու դերը, պարում է հայկական «ուղունդարա» և վրացական «լեզգիկա» պարերը:

Պարերիկոյթը աղողվում է և տալիս է արդիւնք 5,500 ռուբլի. սակայն այդ գումարից միայն 2,500-ն է մտնում բարեգործական ընկերութեան դրամարկի մէջ, մնացած 3,000 ռուբլին բաժանվում է ընկերութեան նախագահի և գործավարի մէջ, իսկ հաշուեմատեանում դասաւորվում է, անհրաժեշտ ծախսերի պատրուակով: Նախագահին աղողվել է տարիներ ընթացքում ընացնել ընկերութեան անդամներին և թոյլ չը տալ, որ ընտանոցութիւնը և մերկացումները մերձեան ընկերութեան գործերին: Պիեսի մէջ դուրս է բերված մի անձնաւորութիւն, որ փորձում է բողոքի ձայն հանելու ընկերութեան ղեկավարների գործունէութեան դէմ. սակայն նախագահը շատ շուտ հոտ է աւետում, թէ վտանգաւոր մարդու հետ գործ ունի և զրկում է նրան իր պաշտօնից: Պիեսի հերոսուհին, իշխանուհի Լիլիանայիսա, իր պաշտպանութեան տակ է աւետում բողոքողին, գնահատելով նրա շնատակութիւնը և ազնուութիւնը:

Պիեսը վերցված է Պետերբուրգի բարձր շրջանի կեանքից և տալիս է մի շարք տիպեր այդ աշխարհից: Շտրիկ այն բնութիւնը, որոնցով նրանք օժտված են և այն ուսումնասիրում խաղի, որ տալիս են Եւալօրայի խմբի դերասանները, պիեսը շարժում է մեծ հետաքրքրութիւն և բեռնում հանդիսականի ուշադրութիւնը բնի վրա:

Պիեսը մի բողոք է այն դատարկ կեանքի, այն ծախու հոգիների, այն քայքայող մեղկութեան դէմ, որով վարակված են հասարակութեան որոշ խմբեր և մի կողմ է դէպի աշխուհի գործի, դէպի աշխատանքի գաղափարի վերականգնումը կեանքի մէջ:

Նոյն հեղինակի նախկին գրուածքների, այն տեսակէտից աւելի նախանձելի վիճակ ունի, քան Գերմանիան: Մեր մէջ 234 քաղաքներ ունեն միայն 679 դպրոցական բժշկները:

Այնուհետև դատաստանում է պրօֆէսոր Արբուշ Լաւրան (Բերսեւից), ունենալով «Ժողովրդի անողջապահական կերպերը» դպրոցական բրձեկի միջոցով թեմա: Պրօֆէսոր Լաւրանը անհրաժեշտ պայման է համարում ուսուցչական դասի անողջապահական նախադրատեսութիւնը, համարաբարաններում թէ ուսուցչական սեփականութեան սրտում, այդ մի և նոյն է: Ուսուցիչն է, որ ամեն դէպքում գործ ունի աշակերտի հետ, հետևապէս ոչ միայն նա պիտի լինի գործնական խորհրդատու և օրինակ տւող իր աշակերտներին, այլ և բժշկական-անողջապահական պահանջների դէպքում պետութիւնից թէ հողաբարձական մարմնից, ուսուցիչը կը համարվի բժշկի ամենազօրեղ աշակերտը:

Դպրոցական բժշկը, ըստ պրօֆէսոր Լաւրանի, չը պէտք է մի հեռուր պատճառներ, բերօղիւրտ ճանաչել և միայն հիւանդութեան դէպքում օգնութեան հասնել: Ոչ, ամենակարեւորը հիւանդին բժշկելը չէ, այլ հիւանդութիւն առաջացնող պայմանների վերացումը: Ուստի և բժշկը պէտք է դպրոցական մարմնի մի անպակաս անդամ համարվի, ուսուցչի գործնական խորհրդատու՝ անողջապահական խնդիրներում: Անհրաժեշտ է, որ բժշկը բարձր դասարանների աշակերտների ներկայութեամբ (այդ փորձը Բերսեւիսում մեծ աջութիւն է ունեցել), ինչպէս և նրանց ծնողները ժողով-

է «Պերկատի», «Արթուրի կարիքը» և «Նոր... քերականութիւն» պիտաները կազմում են...

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐՆԻ

Շ ա մ ա խ ո ս յ ճ հոտագրում են «Кавказ»-ին, որ ապրիլի 15-ին, երկուշաբթի ժամը 6 1/2-ին...

Կովկասեան Գիւղատնտեսական ընկերու- թիւնը իր վերջին նիստում, ապրիլի 16-ին, ընտրեց...

Պ ե տ եր ու ը դ զ ի Կայսերական բուսաբա- նական պարտէզն այս տարի ևս ուղարկում է...

Կովկասեան Գիւղատնտեսական ընկերու- թեան վերջին նիստում Բ. Վերմիլիով կարգաց մի...

Թիֆլիսի Անտինի ընկերութիւնը, գիւմելով քաղաքային վարչութեան, յայտնում է, որ ընկերութիւնը...

Մի յատուկ զեկուցում, որ կարգաց Տարա- տինով Կովկասեան Գիւղատնտեսական ընկե- րութեան մէջ...

Ներում դասախօսութիւններ կարգաց բժշկա- կան-ատոլոգիական ամենակարեւոր խնդիր- ների վերաբերեալ...

Հետաքրքրական է այստեղ յիշատակել «Մի- քին ու բարձր կրթական հաստատութիւններ» ա- ուղղապահութեան մասին» եղած դասախօսու- թիւնները...

ասպարէզում: Տարատնօվի կարծիքով շատերը չափազանց...

Պ ե տ եր ու ը դ զ ու 1904 թ-ի աշնանը բացվում է մի նոր միջնակարգ դպրոց...

Մ օ ս կ վ ա ն վերջին տասը տարիների ըն- թացքում ծախսել է իր կոլոզիների վրա 8 1/2 միլիոն...

Այս տարվայ յունվարին Պետերբուրգի ա- բեկազեմների ընկերութիւնը Պարսկաստան էր ուղարկել...

«Кавказ» պաշտօնական լրագրին հարր- դում են, որ ներկայ ապրիլի 12-ին, առաւօ- տեան ժամը 10-ին, երևանի գաւառի Պարթ- լու գիւղի մօտը...

Մ օ ս կ վ ա յ ու մ, «НОВ.» լրագրի ասելով, կազմվել է երգուեսլ հաւատարմատարների և նրանց...

Մեղ խնդրում են հարողել, որ Թիֆլիսի Մետիսի բանտի գրադարանը հայերէն գրքե- րի մեծ կարօտութիւն ունի: Այն անձերը, ո- րոնք...

Մեղ խնդրում են յայտնել, որ Հաւաքա- բում գտնվող պ. Արաքսեանի նոր թատրոնին կից...

բերութիւն: 3. Այն առարկաները, որոնց դա- ստաւութիւնը շատ անբաւարար հետեանքներ է ունեցել, որովհետև նրանց վերաբերմամբ...

ծածկված է դարձանոտ ցեխով, որից բարձրա- ցած գարշահոտութիւնը վարակում է և փողո- ցի, և մանաւանդ նոր թատրոնի օդը: Թատ- րոնը, այն էլ ժողովրդական նոր թատրոնը...

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏԻՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐԶԸ

Եւսպոնացիները պատրաստվում են: Բերլինի լրագրիներին հեռագրում են Տօկիօյց, թէ ծովապետ Տօգօն որոշել է 14 օրով ընդհատել պատերազմական գործողութիւնները Պորտ- Արտուրի դէմ, ի նկատի ունենալով այն մեծ վտանգը, որ ներկայացնում են պայթուցիկ սկանները: Եւսպոնական թնականութիւնները արթուն կերպով հսկում են Պորտ-Արտուրի նաւահանգստի վրա: Շարունակվում են աշ- խատութիւնները՝ լողացող սկաններ թիւը շատացնելու մասին: Ներկայումս Կորեայ ցա- մար են հանված հինգ եւսպոնական զորաբա- ժին, ընդամենը 100,000 զինուոր: Հարաւային նաւահանգիստներում նստեցրված են 76 փո- խարդող նաւերի վրա դարձեալ 60,000 հոգի, որոնք պէտք է ցամաք հանվին Լիսոլոնեան թերակղզու վրա այն նպատակով, որ յարձակ- վին Պորտ-Արտուրի վրա ցամաքի կողմից: Հրատարակված է հրաման էլի 100,000 հոգի զինքի կոչելու, որպէս զի յունիսին արշաւանք սկսեն: Վեց շաբաթից յետոյ, եւսպոնացիներ պատերազմի բեմով վրա կուենան 280,000 զօրը: (Բ. Բէլ.)

Եւսպոնացիների միտմները: Մինչև այսօր շատ մութն են մնում եւսպոնացիների մի քանի անհասկանալի պատերազմական գործողու- թիւնների դրդիչ պատճառները: Եւրօպական մամուլը զանազան մեկնութիւններ է տալիս, բայց բաւական հետաքրքրական է Բերլինի «Tageblatt» թերթի Տօկիօի թղթագիր մեկ- նութիւնը: Նա յայտնում է, թէ եւսպոնացի- ները այնքան էլ յանդուգն մարդիկ չեն, որ չը ճանաչեն ուսուցող ոյժերի գերազանցութիւնը ցամաքի վրա: Նրանք յոյս էլ չունեն, որ ցա- մաքի վրա որ և է լուրջ աշխուժութիւն կուեն- նան: Նրանք կամենում են հասնել միայն մի- նչև Պորտ-Արտուրը և վարդիվօստօղը: Նրանց էսկադրան նրա համար երկաց վարդիվօստօղի դէմ, որ իմանայ արդե՞ծ կարելի է մօտեր- քում զօրք ցամաք հանել: Տեսնելով, որ վա- րդիվօստօղի ծովապիւ ղեռ ստացապատ է, էս-

րոցական-ակադեմիական ազատութիւն: Մաս- նագիտութեան ընտրութիւնը թողնելու է ան- հատականութեան ազատ որոշում, դէպի որը նա աւանձին ձիքը ու հետաքրքրութիւն ունի: Պրօֆեսոր Նվեմըլ 2024-ում է խնդրել ա- լելի դպրոցական-տեխնիքական տեսակէտից: I. Պէտք է թիթեակցնել աշակերտներ ծանրա- բեւեռված դասընտրել: II. Դրան կարելի է հասնել անպարտ շիթիթի վերացումով, ա- ունց ֆուսետու մատաղ սերնդի ուսման նշա- նակալից բովանդակութեանը: Եւ անհ հետե- ւեալ եղանակով: 1) Պէտք է ըստ հարաւորին կրճատել ֆննսքիւնների թիւը, մանաւանդ այն- պիսի առարկաներից, որոնց նախապատրաս- տութիւնը պահանջում է յիշողութեան լար- ված դրութիւն: 2) Չը պէտք է այս կամ այն առարկայի մէջ երկրորդական կէտերի վրա մեծ ուշադրութիւն դարձնել: 3) Պատմական առարկաների մէջ կրճատելու է բոլոր՝ գիտա- պէս կասկածելի և անսպասելի մասերը, աշա- կերտներին համար անհասկանալի, հետաքրք- րութիւնից զուրկ և ներկայ կեանքի վերա- բերմամբ անպէտք կէտերը: 4) Լեզուների դա- ստաւութեան ժամանակ խուսափելու է քե- րականական մանրակրկիտ կանօններից, դար- ձուածներից և վարժութիւններից: 5) Մաթե- մատիկական առարկաների մէջ կրճատելու է այն մասերը, որոնք անմիջապէս չեն շարժապ- ված դաստաւութեան յաջորդական ընթացքի հետ, այսպէս է, օրինակի համար, եռանկիւնա- չափութեան մի քանի մասերը: 6) Անհրաժեշտ է վերացնել կրօնի յաջորդական դասաւուրքիւր

կարդան հեռացաւ, կատարելով իր հետախու- ղական պաշտօնը: Գրաւելով վարդիվօստօղը և Պորտ-Արտուրը եւսպոնացիները առջ կը բշն իրանց ցամաքային ոյժերը մանջուրական եր- կաթնուղու գծով, որ ուղիղ անխիւսով խառն- վում է Պարթիւնում: Եւսպոնացիները աւելի հետու չեն գնայ և, եթէ պէտք լինի, նոյն իսկ կը նահանջեն: Բայց մի անգամ որ գրաւեցին Պորտ-Արտուրը և վարդիվօստօղը, քանի որ Եւսպոնիան գորից է ծովի վրա, այլ ոչ մի ոյժ չէ կարող նրանց այդտեղից հեռացնել: Այդ նաւահանգիստների տիրապետութիւնը յաւի- տեան ապահոված կը լինի նրանց համար: Իսկ առանց այդ նաւահանգիստների Մանջուրեան ոչ մի շահ չէ ներկայացնում Ռուսաստանի համար և խաղաղութեան դաշնագրով կանցնի Եւսպոնիային Կորէայի հետ: Այդպէս է, ըստ երևոյթի, ընդհանուր գծերով, Եւսպոնիայի պատերազմական ծրագիրը:

Բայց այդ ծրագիրը ղեռ միայն երազ է, կասկած մննը: (Կա.)

Նոր պայթուցիկ ճիւղ «Tageblatt»: Բերլինի «Tageblatt» լրագիրը հարողում է, որ այն պայթուցիկ նիւթը, որով եւսպոնացիները լըց- նում են իրանց սկանները, հնարված է եւս- պոնիայում: Հնարողն անունով նա կրում է «Շիփօզէ» անունը: Դօկտօր Շիփօզէն տասը տարի առաջ Տօկիօի համալսարանի նշանաւոր պրօֆէսորներից միւն էր: Ամբողջ 20 տարի նա փորձեր էր անում պայթուցիկ նիւթերի հետ: Նա հաստատում է, որ «շիփօզէ» աւելի ուժեղ է քան լեզդիտը, մեկնիստը և ուրիշ պայթուցիկ նիւթերը, և գործում է նոյն իսկ այնպիսի պայմանների մէջ, երբ միւս պայ- թուցիկ նիւթերը չեն գործում: Այդ «շիփօ- զէին» են վերաբրում նաև «Պետրօպալիօսկ» դրահաւորի կորուստը:

Պատերազմական ծախքերը: «Փրանկֆուրտի Լրագիրը», Ֆրանսիական ազդեցութիւնից քա- ղած տեղեկութիւնների հիման վրա, հաշվել է, թէ պատերազմի սկզբից մինչև ապրիլի 5-ը (ն. տ.) զինուորական-ծովային և հարողակ- ցութեան ճանապարհների վարչութիւնները ծախսել են պատերազմական կարիքների վրա 92 1/2 միլիոն ռուբլի: Նոյն խնդրի առիթով Պարիզից հեռագրում են. մինչև յունիս պա- տերազմի ծախքերը կը հասնեն 100 միլիոնի: Յունիսից նախատեսված են ծախքեր զինու- րական վարչութեան համար 30-ական միլիոն ամին ամիս, իսկ ծովային վարչութեան հա- մար՝ 10-ական միլիոն: Դրա վրա պէտք է աւելացնել երկաթուղիական ծախքերը 45 մի- լիոն ռուբլու մինչև 1905 թիւը: Այդպէս, եթէ պատերազմը տևէ 18 ամիս, ծախքերը ընդ- հանուր գումարը կը հասնի 800 միլիոնի: Ոսկու արժէքը, ինչպէս նկատում է «Temps» լրա- գիրը, չի սպասվի, և պէտք չի լինի նոր հար- կերի: (Բ. Բէլ.)

Եւսպոնիայի ներքին վիճակը: «Morning Lea- der» լրագրին հեռագրում են Տօկիօյց, որ Եւսպոնիայի ժողովրդի վիճակը շատ դժու- րանում է: Երկրում զրեթէ ձիւր չեն մնացել, և երկրագործները քե գիտեն թէ ինչպէս պէտք բարձր դաստրաններում: Կրօնի պատմական մասը կարելի է միացնել ընդհանուր պատ- մութեան հետ:

Պակասաւոր ընդունակների կամ թոյլ օժու- վածների համար առանձին դպրոցներ ունենա- լու խնդիրը արժանանում է կօզդէսի կողմից մեծ ուշադրութեան և ընդհանուր համաձայ- նութեամբ ընդունում է հետեւեալ հիմնական կէտերը: 1) Կարևոր է տկար օժովածների համար ոչ թէ օժանդակ դատարաններ, այլ միանգամայն անկախ դպրոցներ ունենալ: 2) Օժանդակ դպրոցները կա պիտի ունենան ընդհանուր հարապարակական բնաւորութիւն, ինչպիսին նօբալ դպրոցներն են: Այդ պատ- ճառով պէտք է ուսում ստանալու նոյն օրի- նական պարտաւորութիւնը ոյժ ունենայ և թոյլ օժոված մանուկների վերաբերմամբ: 3) Այդ կարգի դպրոցներում պէտք է դաստաւու- թեան մեթօդն ու կրթական միջոցները՝ պայ- մանաւորված մանկավարժական պրինցիպներով, համապատասխան թոյլ օժովածների մտաւոր կարողութեան և ըմբռնողութեան աս- տիճանին: 4) Օժանդակ դպրոցներին ուսման ծրագիրը և նպատակը պէտք է յարմարվին աշակերտների առանձնապատկութիւններին և առանձնապէս ուշադրութեան առնվին գործ- նական կեանքի պահանջները: 5) Օժանդակ դպրոցները պարտաւոր են առանձին հոգատա- րութիւն ցոյց տալ այդ կարգի աշակերտներին համար և դպրոցից դուրս, ընտանեկան ու հասարակական կեանքում: (Կը շարունակվի)

